

Будник

Будник О. Наступність в етноекномічному вихованні дітей дошкільного й молодшого шкільного віку / Олена Будник // Наступність дошкільної та початкової освіти в етнічному вихованні дітей : навчально-методичний посібник / за ред. проф. Лисенко Н.В. - Івано-Франківськ, 2011. – С. 226–232

3.2. Наступність в етноекномічному вихованні дітей дошкільного й молодшого шкільного віку

Оновлення змісту дошкільної та шкільної освіти в контексті компетентнісного навчання і виховання передбачає перехід від конструювання системи знань, умінь і навичок до проектування розвитку особистості, що здійснюється засобами особистісно зорієнтованих технологій і визначає адекватність результатів освіти до соціокультурних умов. У розробці змісту формування етноекномічної компетенції дітей у дошкільному навчальному закладі й початковій школі орієнтувались на принцип наступності як закономірність психічного й фізичного розвитку дитини. Задля цього вважаємо за доцільне оптимальне поєднання сучасних досягнень наукової думки із соціально-культурним досвідом українського народу в сфері господарювання, теоретичних і практичних компонентів дошкільної та шкільної освіти.

Формування етноекномічної компетенції дитини детерміноване рівнем їхніх математичних уявлень. Як засвідчують результати аналізу сучасних програм з математики для першого класу і дитячого садка, в їхньому змісті досягнуто значної наступності. Характерно, що програми будуються на теоретико-множинній основі. Центральним поняттям, з яким ознайомлюються діти в дошкільному навчальному закладі і початковій школі, є множина, а основним методом навчання – метод одночасного вивчення взаємозворотних дій. Працюючи над розробкою програми з формування етноекномічної компетенції учня початкових класів, ми також орієнтувались на принцип наступності в оволодінні окресленими знаннями дітьми з дошкільного періоду.

Будник

Кожен навчальний предмет, що вивчається в початковій школі, є поліфункціональним, оскільки поруч з основною функцією (змістом відповідної дисципліни) наділений ще й супровідною – формування світоглядно-етичних уявлень, відповідного ставлення до довкілля, розвиток їх критичного мислення тощо. Виходячи з цього, пропонований зміст етноекономічного виховання орієнтовано на використання в навчанні шляхом реалізації його виховувальної та розвивальної функцій, а також позаурочній виховній роботі.

Головними завданнями формування етноекономічної компетенції дітей вважаємо: забезпечення оволодіння господарсько-економічними, екологічними, загальнотрудохими знаннями; формування культури споживання, бережливого ставлення до результатів праці, поваги і шани до людини як суб'єкта пізнання навколишнього світу, творця матеріальних і духовних цінностей; плекання інтересу до народних промислів, ремесел і культури праці; вивчення історичних пам'яток і фольклору про господарську діяльність українців, їхні трудові звичаї та обряди; виховання шанобливого ставлення до живої та неживої природи (флори, фауни, землі, води, повітря і под.); розвиток економічного мислення школярів, підприємливості, здібностей до творчої діяльності; формування свідомого ставлення до праці, умінь орієнтуватись у сфері бізнесу; своєчасне виявлення в учнів технічних захоплень та обдарувань; залучення до самообслуговувальної, посиленої господарсько-побутової, пошуково-етнографічної діяльності; формування вмінь раціонально використовувати бюджет часу (дотримання розпорядку дня, планування часу на виконання навчальних завдань, організація дозвілля та відпочинку тощо).

Вирішення означених завдань потребує розробки, обґрунтування та практичної апробації орієнтовного змісту навчально-виховної роботи. Її реалізація здатна забезпечити формування в дітей основ етноекономічної компетенції.

Будник

Зміст етноекonomічної компетенції вміщує знання про народний досвід ведення господарства, уміння економічно мислити й використовувати цінні ідеї в практичній діяльності, здатність до підприємництва на засадах раціонального природокористування, дбайливого ставлення до народних трудових звичаїв та обрядів, поваги й шани до людини як творця матеріальних і духовних вартісностей.

Етноекonomічна компетенція людини актуалізується у відповідній поведінці та діяльності. *Економічна діяльність* – це діяльність людини в галузі матеріального виробництва, а також сфері науки, культури, освіти, побуту тощо. *Економічна поведінка* – дії людини, в яких виявляється її відповідна культура. Економічна діяльність та поведінка мають певне етнічне забарвлення.

Етнічне господарювання – поняття, що віддзеркалює залежність притаманних представникам етнічної спільноти нахилів і звичок до певних галузей господарювання від умов навколишнього середовища, в якому формувався етнос (особливо на початковому етапі) (С. Суглобін) [Суглобін].

Економічна сфера виховання – його специфічне сприймання світу, здібності, мислення, а також система уявлень, переконань, почуттів, що забезпечують і регулюють відповідну поведінку й діяльність.

Дієвою складовою етноекonomічної компетенції слугує культура споживання, оскільки незалежно від того, чи є людина виробником певних продуктів праці, вона їх споживає. Тому вміння раціонально використовувати наявні матеріальні цінності, час, власні зусилля тощо, поруч з економічними знаннями, навичками, відповідними духовними надбаннями, спроектованими крізь призму етнічності є *критерієм сформованості етноекonomічної компетенції особи*.

Народно-виховна практика культивує усвідомлення дітьми того, що особисте споживання залежить від доходів сім'ї, а їх збільшення, разом із раціональним використанням, забезпечує зростання матеріального добробуту всіх її членів. Важливо сформувати у вихованців розуміння відповідальності

Будник

кожного за стан бюджету сім'ї, вміння його планувати й економно використовувати. Природно, що звичка раціонально використовувати бюджет сім'ї трансформується в адекватне сприймання, оцінювання й ставлення до державного бюджету.

Розглянемо орієнтовний зміст діяльності, яку спрямовуємо на формування етноекономічної компетенції молодших школярів (1–4 класи) [Будник, с.52–55]:

Теоретичний аспект

Ознайомлення з різними видами праці – самообслуговування, робота в майстернях, налагодження благоустрою території школи, вулиці, парку; формування внутрішньої потреби в праці як життєвої необхідності.

Забезпечення оволодіння змістом найпростіших економічних понять: аукціон, банк, бартер, безробіття, бережливість, бізнес, валюта, вартість, витрати, господар (господарство, господарювання), гроші, державна та приватна власність, дохід, заробітна плата, економіка, економність, ЕОМ, корисні копалини, кількість, кредит, культура споживання, культура виробництва, матеріальні цінності, охорона природи, податок, приватизація, природні багатства, підприємство, потреби, послуги, реклама, ринок, рівень життя, товар, торгівля, техніка, фермер, ціна та інші.

Залучення учнів до вивчення української народної творчості про господарську діяльність, трудових звичаїв і обрядів. Ознайомлення з хатнім інтер'єром в Україні, його традиційними й сучасними елементами.

Розвиток економічного мислення школярів шляхом вирішення проблемних ситуацій, завдань із використанням статичних і динамічних зображень, словесних описів, числових даних, розв'язування задач, наповнених доступним економічним змістом і подібне.

Практичний аспект

Формування культури споживання та використання у ставленні до продуктів харчування, зокрема, хліба, особистих речей (одягу, взуття, навчального приладдя, книг, транспортних засобів тощо), громадського

Будник

майна (шкільного приладдя, книг, громадського транспорту та ін.), індивідуальних заощаджень, води, електроенергії і тощо.

Залучення до найпростіших видів праці:

самообслуговувальної: закріплення здобутих у дошкільному віці вмій самостійно одягатись і роздягатись у певній послідовності, доглядати за своєю зовнішністю (зачіскою, одягом, взуттям), пришивати гудзики, виховання звички помічати та за можливості усувати неохайність у своїй зовнішності, неполадки в предметах повсякденного вжитку;

господарсько-побутового та природоохоронного спрямування: формування й закріплення умінь розстелити й застелити постіль, прибирати помешкання (очищати від пилу меблі та домашньо-побутову техніку, складати іграшки та навчальне приладдя, підмітати підлогу), прати дрібні речі (носову хустинку, ляльковий одяг), допомагати батькам у здійсненні простих щоденних покупок для сім'ї, готувати нескладні страви (сервірувати стіл, розкладати фрукти чи овочі на тарілці тощо) і поратись у господарству (подати молоток, потримати викрутку та ін.), привчання до посильної господарської праці на городі, у саду, на пришкільній ділянці (поливати квіти, збирати врожай), догляду за кімнатними рослинами, піклування про хатніх тварин (собаку, кішку, папугу, хом'яка) та домашню птицю (курей, качок, кролів тощо);

художньо-естетичного змісту: початкове ознайомлення з народними ремеслами і промислами (вишиванням, писанкарством, лозоплетінням, різьбленням, карбуванням, керамікою, ткацьким мистецтвом та ін.);

суспільно корисної праці: заготівля лікарських трав, збір макулатури.

Участь у шкільних трудових об'єднаннях: "Народний умілець", "Майстерня Діда Мороза", "Книжкова лікарня", "Ікебана"; гуртках із виготовлення макетів дитячих меблів (столів, стільців, парт), будинків (школи, крамниці, театру, музею), моделей іграшкових автомобілів, літаків, ракет тощо.

Будник

Розучування народних виробничо-технологічних дитячих ігор (“Печу-печу бабку”, “Ковалик”, “Огірочки”, “Сорока-ворона” і под.). Організація та проведення виховних заходів господарсько-профорієнтаційного змісту: ігри “Мандрівка професіями”, “Ціна однієї хвилини”, “Робінзонада”, конкурс на краще читання віршів про професії, вогники “Посміхнися, квітко”, “Рослини і тварини в українській пісні”, “Соромно перед соловейком”, “Коли плачуть рослини” та інше.

Багаторічні традиції економічного навчання і виховання учнів на засадах етнічності культивують у школах Івано-Франківщини (приміром, Яворівській ЗОШ Косівського району). Педагоги ретельно враховують виробниче оточення навчально-виховного закладу, особливості трудових традицій і звичаїв краю, наявну навчально-матеріальну базу, а також запити і пропозиції дітей та їхніх батьків. Тут створено регіональну програму з гуцульщинознавства для загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та вищих навчальних закладів (І. Пелипейко). У ній значна увага приділяється формуванню особистісних цінностей школярів засобами художньої праці та трудового навчання. Згідно з програмою в початковій школі на уроках *художньої праці* передбачається ознайомлення вихованців із виробами майстрів своєї місцевості (бондарів, ложкарів, столярів), взірцями гуцульської вишивки, кераміки, писанок, виробів із металу, а також найпростішими елементами техніки їх виконання. Учні основної школи навчаються за окремими програмами, в яких чільне місце належить формуванню практичних навичок на уроках *трудоного навчання*, – вишивання, різьби по дереву та інскрустації, кераміки, бондарства, лісівництва, гірського фермерства та ін.

Отож, у системі освіти наступність є одним із принципів навчання і виховання, що дає змогу встановити і практично реалізувати єдину цілісну систему педагогічних впливів на особистість дитини. Становлення такої системи ґрунтується на розумінні розвитку дитини як єдиного безперервного процесу з урахуванням своєрідності кожної ланки, адже кожний наступний

Будник

етап є основою для продовження попереднього з формування елементів етнокультури.

Доходимо до висновку, що принцип наступності у роботі дошкільного навчального закладу та початкової школи є необхідною умовою, яка забезпечує неперервність, узгодженість, плановість, поступальний розвиток та інтегративність навчання й етнічного виховання на всіх етапах їх здійснення. Реалізація принципу наступності в етнічному вихованні дошкільника та молодшого школяра передбачає застосування різноманітних методів та їх варіативність залежно від вікових та індивідуальних особливостей; урахування рівня розвитку дитячого колективу; єдність мети й завдань, змісту виховання; взаємозв'язок форм, методів і прийомів виховання; співпрацю школи, сім'ї, громадськості, засобів масової інформації, соціального середовища в забезпеченні ефективності та неперервності виховного процесу; взаємозв'язок виховання й самовиховання; оптимізацію навчально-виховного процесу, упровадження ефективних педагогічних технологій; постійне вивчення педагогами рівня вихованості дітей задля коригування й удосконалення педагогічної діяльності; прогнозування можливих результатів виховання; визначення шляхів удосконалення професійної підготовки вихователів і вчителів. Ефективність наступності етнічного виховання досягається шляхом комплексного підходу до забезпечення зазначених умов, що передбачає розробку наскрізної програми, організаційно-методичну роботу з педагогами та батьками, сукупність методичного забезпечення процесу особистості.